

Příčiny a podmínky

České slovo „příčina“ umožňuje svými etymologickými kořeny, abychom se pokusili o jiné pojetí, než je to běžné. Především je odvozeno od slovesa „příčinit se“, což zase připomíná nezbytnou „činnost“, a ta zase nezbytné „agens“, tedy nějakého „činitele“, ergo nějaký „subjekt“ (v novém pochopení, nikoli v tom starém, jež znamenalo vlastně „objekt“, tudíž „činný subjekt“). Chceme-li tedy najít příčinnou souvislost, musíme se na prvním místě pokusit najít příslušný subjekt, který jediný je schopen aktivity. Pochopitelně takových subjektů může být v dané situaci (tedy nepravém událostném dění) více, eventuelně mnoho, dokonce nepřehledně a nedohledně mnoho (a v takovém případě jde zároveň o mnoho, případně nepřehledně mnoho příčin). Vycházíme-li od jediného subjektu (a tím od jediné příčiny), představují jiné subjekty, které se podílejí na oné situaci (teda na onom nepravém událostném dění), vzhledem k tomu subjektu, od něhož vycházíme, podmínky toho, aby k výsledné mu dění mohlo dojít. Podobně se to však má i se subjektem (a příslušnou příčinou), od něhož jsme vyšli: také ten (a příslušná příčina) je pro jiné subjekty (a příslušné příčiny) jen podmínkou. Jen výjimečně se může vytvořit situace, kdy nějaká z četných příčin, podílejících se na vzniku a dění určité „situace“, si zajistí a udrží natolik dominantní postavení, že tak onu „situaci“ resp. určitou její složku dokáže z nepravé události změnit v událost pravou (tj. vnitřně sjednocenou). Dokáže to tím, že díky tomuto vnitřnímu sjednocení je zapojí do pravého událostního dění tím, že je změni z pouhých podmínek-okolností na podmínky-spolupříčiny, tj. že jim navzdory tomuto sjednocení – nebo spíše díky němu – přidělí v rámci celé (již pravé) události funkci spolu-příčiny (a tím příslušným subjektům vlastně také funkci spolu-subjektů). Dosud nejznámějším případem či druhem případů tohoto typu jsou organismy; ale rozhodně si nemůžeme myslet, že to je typ jediný a že nic analogického, zajisté mutatis mutandis, nelze najít na úrovních nižších nebo vyšších. Nikdy však nesmíme věc zjednodušovat tak, že na nižších nebo vyšších úrovních budeme také mluvit o „organismech“, eventuelně že u nich budeme předpokládat opravdovou „oživenost“ nebo dokonce nějaký druh „vědomí“.

(Písek, 081117-3.)